

Mõniste Vallavolikogu 13. aprilli 2016 istungi kokkuvõte

Volikogu istungil arutati Rõuge Vallavolikogu ettepanekut alustada läbirääkimisi haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks.

Rõuge Vallavolikogu on teinud ettepaneku alustada läbirääkimisi haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgiga moodustada Haanja, Mõniste, Rõuge ja Varstu omavalitsuste ühinemise tulemusena uus omavalitsusüksus. Varstu Vallavolikogu on 15. märtsil 2016 ja Haanja Vallavolikogu on 17. märtsil 2016 otsustanud nõustuda Rõuge Vallavolikogu tehtud ettepanekuga alustada ühinemisläbirääkimisi.

Volikogu otsustas keelduda Rõuge Vallavolikogu poolt algatatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise ja ühinemisläbirääkimiste alustamise ettepanekust.

Otsuse vastuvõtmise poolt hääletas 5 volikogu liiget 9-st.

Mõniste Vallavolikogu märkis läbirääkimiste alustamisest keeldumise põhjenduseks, et ei pea mõistlikuks alustada haldusterritoriaalse korralduse muutmise eesmärgil ühinemisläbirääkimisi Rõuge Vallavolikogu ettepaneku alusel, kuna Rõuge ei ole Mõniste valla inimestele tõmbekeskuseks. Rõuges ei ole kõiki elanikele vajalikke teenuseid ning Rõuge suunal pole toimivat ühistranspordiühendust.

Eve Mändmaa, vallasekretär

Mõniste Vallavolikogu 28. aprilli 2016 istungi kokkuvõte

Sotsiaalhoolekande seaduses on kehtestatud sotsiaalteenused, mida kohalik omavalitsus on kohustatud tagama. Seadus sätestab teenuste miinimumnõuded. Mõniste Vallavolikogu võttis vastu Sotsiaalteenuste korra, milles on kirjeldatud Mõniste valla osutatavad või korraldatavad sotsiaalteenused. Määrus jõustub 8. mail 2016, välja arvatud koduteenust puudutavad sätted. Koduteenuse sätete jõustumise ajaks on 1. juuli 2016. a, kuna koduteenuse osutamiseks on kavas tööle võtta sotsiaalhooletustöötaja.

Volikogu otsustas saata vallavanem Katrin Roop 2.-4. maini 2016 toimuvale Võrumaa Omavalitsuste Liidu poolt korraldatavale Võrumaa omavalitsusjuhtide õppe- ja ideereisile Saaremaale ja 5.-6. maini 2016 välislähetusse Vene Föderatsiooni osalema Mõniste Kooli ja Vene Föderatsiooni Pihkva oblasti Petseri rajooni vanemateta laste tugikeskuse esindajate kohtumisel.

Vallavanem Katrin Roobi info:

- LEADER projektitoetuste taotlusvoor on avatud 5. maist kuni 20. maini. Vallavalitsus kavatseb esitada projekti Mõniste parki teisaldatavate rampide soetamiseks.

- Heakorralgud toimusid sel aastal kuues külas. Kõige rohkem oli talgulisi Vastse-Roosa külas, kus kahe päeva jooksul koristas kalmistut 30 inimest. Kõige vähem

osalejaid oli Mõniste külas.

- Hajaasustuse programmi infopäeval osales 13 inimest.

- Maanteeamet ehitab Kuutsile koolimaja juurde 25199 Mõniste-Tiitsa-Karisöödi teele valgustatud teeületuskoha (lamav politseinik).

- 67 Võru-Mõniste-Valga maantee 38,475 km-l asuva Mõniste silla ehitustööd algavad mais ning suuremate tööde lõpp on kavandatud septembris. Ehituse ajal on teelõigul kiiruspiirang ja sild on suletud juunist augustini.

- Haldusreformist.

Mõniste valla ettepanekule alustada läbirääkimisi haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgiga moodustada omavalitsuste ühinemise tulemusena Võru maakonnas uus omavalitsusüksus ei ole vastanud Antsla vald ja Meremäe vald.

Võru linna ettepanekule algatada haldusterritoriaalse korralduse muutmine eesmärgiga moodustada Antsla, Haanja, Kanepi, Laheda, Lasva, Meremäe, Misso, Mõniste, Orava, Rõuge, Sõmerpalu, Urvaste, Varstu, Vastseliina, Veriora, Võru valla ja Võru linna ühinemisel üks omavalitsusüksus on praegu vastamata pooltel ettepaneku saanutest.

Eve Mändmaa, vallasekretär

ÕNNITLEME! ÕNNITLEME! ÕNNITLEME!

Aali-Elfrosine Pang	05.05.	88 Helvi Pöder	23.05.	77
Aino Möllits	26.05.	88 Hugo Möttus	26.05.	72
Maire Rüütli	01.05.	82 Enn Kaljuvee	08.05.	71
Lembit-Valfried Kargaja	01.05.	82 Jutta Paas	26.05.	71
Helju Alliksoo	14.05.	79 Liidia Parts	04.05.	67
Aino Kõiv	04.05.	78 Leida Michelson	14.05.	67
Ene Pärnamets	02.05.	77 Viktor Jäär	24.05.	67
Hillar Andreson	03.05.	77 Iia Kurri	05.05.	66

Reis Petserisse ja Pihkvasse.

Mõniste Kooli 18 õpilast, 5 õpetajat, direktor ja vallavanem käisid 5.-6. mail Venemaal õppekursioonis ning sõpruskooliga kohtumisel. Külastati ajalooliselt ja kultuuriliselt olulisi paiku Petseris, Pihkvas ja Irboskas. Käidi mungakloostri, Irboska linnuses ja terviseallikatel, Pihkva Kremli, Trigoriskis ja Mihhailovskojes. Giididega toimusid ekskursioonid kloostri, Pihkvas ja Puškini radadel. Käidi Lenta kaubanduskeskuses. Õpilased said praktiseerida vene keelt ning paistis, et see on tänapäeva noortele päris keeruline. Hakatakse ju vene keelt õppima alles 6. klassis. Kes hätta jäi, seda aitas Veronika või õpetajad. Piiriületuski oli lastele omamoodi õppetükk. Venemaa linnad olid lähedalseisvaks peoks ehitatud lillede ja lippudega. Tänavad olid üldiselt puhtad, inimesed sõbralikud. Õpilased rõõmustasid maiustuste soodsate hindade üle. Osteti ka erinevaid suveniire mälestuseks. Lõunastati kohalikes söögikohtades.

Söödi näiteks borši, kartulipüreed kotletiga ja pannkooke täidisega. Ööbiti sõpruskoolis Petseris. Meie lapsed said näha millistes tingimustes elavad Venemaal lastekodulapsed. Pilte Venemaa reisist näeb kooli Facebooki lehelt või õpetaja Virve Tiits blogist. Oli igati õpetlik ja tore reis. Reisi korraldas ja õpilastele kultuuriviisad organiseeris õpetaja Asta.

Maarika Niiduma, Mõniste Kooli direktor

Mõniste Kool plaanib avada huvikooli

Juba mitu aastat oleme kaalunud ideed avada Mõniste Koolis huvikool. 2012. aastal viisime läbi küsitlused Varstu, Taheva ja Mõniste valla lapsevanematele, et selgitada välja mida lapsevanemad huvikooli ideest arvavad. Siitkandi lastel on väga keeruline huviharidust saada, sest lähimad huvikoolid asuvad Valgas ja Võrus. See on ilmselt üks põhjus, miks lapsevanemad tookord ideed väga toetasid. Huviringid on meie koolis ikka olnud ja need jäävad ka edaspidi. Huvikooliharidust eristab aga huviringidest see, et huvikoolis õpitakse huvialasid õppekava alusel ning selle läbimisel saab ka vastava tunnistuse. Huvikool hakkaks tegutsema Mõniste kooli osana.

Käisime eelmisel aastal SA Archimedes projekti toetusega Islandil õpetajatega õppimas kuidas seal huvikool põhikooli juures töötab. Tahame nüüd sealset head praktikat meile üle tuua. Plaanis on avada huvikool muusika suunal. Tegelikult pillitunnid juba toimuvad, kuid praegu on need huviringidena. Õpitakse erinevaid pille: klaver, kitarr, ukulele, väikekannel. Saime selle aasta tundideks ja lõõtspilli ostmiseks toetust Rahvakultuuri Keskuselt. Lõõtspill Itaaliast Beltuna pillimeistritelt on juba tellitud. Projektiga „Igale lapsele oma pill“ taotlesime samuti pillide ostuks raha ja saime toetuse digiklaveri, basskitarri ja basskitarri võimendi ostmiseks. Toetus on siiski osaline – ca

¼ summast tuleb veel ise leida. Kooli eelarvest soetasime kitarri ja kaks ukulelet. Väikekanded on olemas varasemast ajast. Mis kõige tähtsam – õpetaja ja huvilised on olemas. Praegu ühel päeval toimuvatesse pillitundidesse on mahutatud üle 20 õpilase, lisaks veel lasteaiälapsed. Tulevikus sooviks pilliõpet pakkuda kõigile huvilistele siin piirkonnas – nii oma kui naabervaldade lastele. Loomulikult ka täiskasvanutele!

Korraldame 21. mail enne Mehkamaa Ööbiku kontserti kl 13.00 rahvamajas arutelu- ja infotunni seoses loodava huvikooliga. Seal sooviks arutada majanduslikku ja korralduslikku poolt. Ootame sinna kõiki huvilisi – ka väljastpoolt meie valda.

Huvikool ei ole veel ametlikult loodud. Selleks peab vallavolikogu vastu võtma otsuse, millega muudetakse Mõniste Kooli põhimäärust, kuhu on lisatud sätted Huvikooliseadusest tulenevalt. Oleme aga huvikooli loomise poole teel ja esimesed erialad plaanime juba avada sel sügisel.

Maarika Niidumaa, Mõniste Kooli direktor

Kadri G. Laube, pilliõpetaja

Olulised sündmused lähiajal Mõniste Koolis:

18. mai kell 11.00 – lasteaia kevadpidu koos lasteaia õpetajate õnnitlemisega
21. mai kell 14.00 – „Mehkamaa Ööbik“ rahvamajas

21. mail kl 13.00 rahvamajas arutelu- ja infotund kõigile huvilistele seoses loodava huvikooliga.

23. mai – õppeprogramm „Maakoolist ülikooli“ väljasõit Tartusse (4.-9. kl)

26. mai – õppekäik 1.-3. klassidele Alt-Lauri tallu

27. mai – IX klassi tutipäev

28. mai – osaleme Uma Pido'1 Põlvas

31. mai kell 12.00 – peotantsuvõistlus rahvamajas, peale võistlust tublimate õppurite ja nende vanemate vastuvõtt (kutsetega)

2. juuni - algklasside ekskursioon Põlvamaale

3. juuni – kooliaasta lõpuaktus koolimaja fuajees

Lõpueksamid: 1. juunil emakeel, 8. juunil matemaatika ja 13. juunil valikaine eksam

18. juuni kell 15.00 – IX klassi lõpupidu

22. juuni – valla kodukandipäev (koolimaja külalistele avatud)

Üleriigiline konkurss „Eesti kaunis kodu 2016“

Algamas on üleriigiline konkurss „Eesti kaunis kodu 2016“. Konkursi käigus autasustatakse iga maakonna ja nelja suurema linna konkursi kolme võitjat ning üht kohalikku omavalitsust ja vääriliste kandidaatide olemasolul eriprojektide raames üle vabariigi üht tervisespordirajatist, üht tööstusmaastikku, üht muinsuskaitse objekti (viimase kandidaadid esitab Muinsuskaitseamet). Lisaks esitab eriautasule „Kaunis kortermaja“ oma kandidaadid Eesti Korteriühistute Liit.

Mõniste valla kandidaate saab esitada Mõniste Vallavalitsusele lihtsustatud kujul e-posti või telefoni teel, märkides ära keda/mida esitatakse ja kontaktaadress. Valla kaunite kodude kandidaate ootame 25. maiks e-posti teel aadressil vald@moniste.ee või telefonil 786 4725. Täpsem info üleriigilise konkursi kohta: <http://www.iluskodu.ee/konkursid.php>. Märka tunnustamisväärsset naabrit ja sõpra!

Hajaasustuse programm on avatud.

Kuni 23. maini on veel võimalik esitada taotlusi hajaasustuse programmi. Programmi eesmärk on hajaasustusega maapiirkondades elavatele peredele tagada head elutingimused ning seeläbi aidata kaasa elanike arvu püsima jäämisele maapiirkonnas. Toetuse maksimaalne suurus on 6500 eurot ühe majapidamise kohta. Taotleja ja kaastaotleja rahaline oma ja kaasfinantseering abikõlblike kulude osas peab olema vähemalt 33,33% ning toetus ei saa olla suurem kui 2/3 projekti üldmaksumusest. Toetatavad valdkonnad: 1. veesüsteemid 2. kanalisatsioonisüsteemid 3. juurdepääsuteed 4. autonoomsed elektrisüsteemid Täpsem informatsioon toetatavate tegevuste ja abikõlblike kulude kohta asub Võru maavalitsuse <https://voru.maavalitsus.ee/hajaasutuse-programm> ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse kodulehel www.eas.ee.

Lisainfo: Annika Kuus, Võru Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna peaspetsialist, tel 7868322, 53090923 annika.kuus@voru.maavalitsus.ee ja Liisi Kurvits, Mõniste valla majandusspetsialist, tel 7864725 liisi.kurvits@moniste.ee

Võrumaa aasta ema on Tiiu Must

Võru Kandles toimunud emadepäeva kontsert-aktusel andis Võru maavanem Andres Kõiv üle aasta ema tiitli Mõniste vallas elavale nelja lapse emale Tiiu Mustale.

Perekond Must elab Mõniste vallas, Saru külas. Tiiu kandidatuuri esitanud Ene Lauba sõnul on Tiiu haruldane ema. Rinaldo, Kristjan, Mariliis ja Lisette on Tiiu lapsed, kelle hea käekäigu ja arengu nimel panustab pere igakülgsest. Töö, majapidamise ja igapäevaste askelduste kõrvalt sõidutab Tiiu lapsi mitmeid kordi nädalas Võrru spordi- ja peotantsutrenni. Tiiu on aktiivne lapsevanem ja osaleb vajadusel ka kooli tegevustes. Sageli paneb ta õla alla kooli ürituste või väljasõitude ettevalmistamisel. Tiiu lapsed õpivad hästi ja osalevad aktiivselt spordivõistlustel. Tiiu on ka hea abikaasa, tubli ja abivalmis tütar, töökas kolleeg ning hooliv sõber.

Foto: Margus Muts

Tiiu töötab talus. Tema huvialadeks on kokandus, käsitöö, loomad ja loodus.

Võru Maavalitsus alustas Võrumaa aasta ema aunimetuse väljaandmist aastal 2002. Varasemalt on selle tiitli pälvinud Ulvi Toomik, Tiia Must, Ene Laube, Hille Saarepuu, Kaja Klooren, Mirjam Dremljuga, Ülle Mõttus, Reet Kangro, Laine Värnik, Klarika Hirv, Katrin Parv, Airi Grossberg, Anneli Hollas ja Inge Järvpõld.

Tänavu esitati Võrumaa aasta ema aunimetusele neli kandidaati - Helen Puusalu, Mariko Faster, Maia Parts ja Tiiu Must.

Võrumaa aasta ema tunnustamine toimus emadepäeval, 8. mail Võru Kandles. Kõigile Võrumaa emadele pühendatud kontsert-aktusel esinesid Võru naiskoor Kannel, Võru Kreutzwaldi Kooli mudilaskoor ja Lasva Meeskvarlett.

Malle Vetemäe, Võru Maavalitsuse kantselei peaspetsialist

Aprillikuu koolispordis

Koolinoorte suur kevadine murdmaajooksuvõistlus toimus 27. aprillil Võru-Kubijal ja meie kooli võistkond oli 29 liikmeline. Joosti erinevaid distantse - 500m kuni 2000m. Kõik 29 õpilast pingutasid ja andsid endast parima. Väga napilt jäi pronksmedalist puudu Arthur Lepal, kes jooksis 1000m - 4.koht 3.17,06 (kolmanda koha aeg oli 3.15,23). Väga hästi õnnestus võistlus veel: Rayan Hanimägi, Richard Lepp, Stefani Mursal, Rinaldo Must, Kristjan Must, Karl-Theodor Grigor, Kaspar Koemets, Keitin Haak.

Koolis toimus väike võistlus ka lauatenнисes. Osavõtt oli küll napp, mängijatest kõige osavam oli Janmar Torn.

Koolisiseses murdmaajooksuvõistluses erinevate klassigruppide arvestuses jagunesid esikohad järgmiselt: Andra Alliksoo, Romet Näppi, Mariliis Must, Rayan Hanimägi, Stefani Mursal, Richard Lepp, Rinaldo Must, Jaana Põder.

Virve Tamm, kehalise kasvatusõpetaja

MIDA PEAB TEADMA, ENNE KUI VÕTAD PÕRSAD.

Kas seakasvatajad suudavad eeloleval suvel seakatku farmidest eemal hoida?

Hetkel on käes aeg mil maainimesed mõlgutavad mõtteid omale põrsaste võtmisest. Kindlasti peaks arvestama sellega, et Sigade Aafrika katk (SAK) ei ole Võrumaal kuhugi kadunud.

2015. a oli Võrumaal väga kõrge metssigade SAK haigestumine. SAK diagnoositi 118 metsseal, eriti suur oli metssigade suremus Mõniste, Varstu, Antsla, Rõuge ja Sõmerpalu vallas. Kahjuks ei jäänud SAK-ist puutumata ka meie maakonna koduseafarmid. Haigestusid kahe farmi sead, mis tulid likvideerida. 2016. a on SAK-i metssigadel diagnoositud juba 39 korral, nüüdseks ei ole enam ühtegi valda, kus metssigadel SAK leide ei oleks. Ilmade soojenemisega toimub ka viiruse aktiveerumine ja suvekuudel on sigade haigestumine eriti kõrge. Seda näitasid ka möödunud aastal kodusigade haigestumise juhud juulist – septembri lõpuni.

Kui loomapidajal on kange soov hakata ka sellel aastal sigu pidama, siis peaks ta esmalt endalt küsima, kas olen suuteline täitma rangeid bioohutusmeetmeid.

Bioohutusmeetmed ja nõuded, mida kõik seapidajad peavad järgima:

- sigade õuespidamine on keelatud, sigade väljapääsemine loomakasvatushoonest ja kokkupuude muude loomadega peab olema välistatud;

- veovahendite ja inimeste sissepääs loomakasvatushoone territooriumile peab toimuma üksnes desobarjääri kaudu;

- loomakasvatushoone territoorium peab olema tarastatud selliselt, et on välistatud muude loomade ligipääs ettevõttes kasutatavale inventarile, söödale, allapanule, veele ning sõnniku ja läga ladestuskohtadele;

- loomakasvatushoonesse sisenemisel ja sealt väljumisel tuleb vahetada üleriided ja jalatsid ning pesta ja desinfitseerida käed ja jalatsid;

- kõigile loomapidamises osalevatele inimestele tuleb

selgitada rakendatavaid bioohutusmeetmeid ning nõuda kõigilt töötajailt või pereliikmeilt täiendavate bioohutusnõuete järgimist pärast metsas viibimist;

- inventari, sööta ja allapanu on keelatud viia ühelt loomakasvatushoone territooriumilt teise;

- haljassööda toomine loomakasvatushoone territooriumile on keelatud;

- sigade sööt peab olema eelnevalt kuumtöödeldud või vähemalt 30 päeva enne sigadele andmist hoiustatud nii, et on välistatud mistahes loomade või võimalikku nakkust edasi kandvate isikute juurdepääs söödale;

- sigade allapanu peab olema vähemalt 90 päeva enne kasutamist hoiustatud nii, et on välistatud mistahes loomade või võimalikku nakkust edasi kandvate isikute juurdepääs allapanule;

- kütitud või surnuna leitud metssigade toomine loomakasvatushoone territooriumile on keelatud.

- Kõik seakasvatajad on kohustatud enda poolt rakendatavate bioohutusmeetmete ja abinõude kohta koostama bioohutuskava ning dokumenteerima nende meetmete rakendamist.

(Allikas: Maaeluministeerium www.seakatke.ee)

Bioohutusmeetmeid ja sigade pidamise nõudeid tuleb täita täpselt ja järjepidevalt.

Loomapidaja peab seitsme päeva jooksul peale sea toomist registreerima PRIA-s farmi peetavaks loomaliigiks „siga“. Samuti kehtib seapidajatel kohustus teavitada PRIA-t igal aastal 15. maiks ehitises peetavate sigade arvust 1. mai seisuga.

Seoses kodusigade SAK leidudega möödunud aastal kehtestati meie maakonna seapidajatele rangemad nõuded, mis olid peamiselt seotud sigade turustamise piirangutega. See tähendab, et üheainsa sea nakatumine võib põhjustada piirangute kaotamise edasilükkumise ning tuua kaasa majanduslikku kahju kõigile piirkonnas ja Eestis tegutsevatele seakasvatajatele.

Oleme tähelepanelikud ja väldime kodusigade haigestumise.

Inge Saavo, Võrumaa Veterinaarikeskus
telefon 5086934

TAGASIVAADE MEHKAMAA MINEVIKKU

Kolhooside ja sovhoosiaeg Mõnistes

Esimene kolhoos Mõnistes loodi Kuutsile 13. septembril 1948. a. Kolhoosi nimi oli Molotovi nimeline kolhoos. Selle esimeheks oli Eduard Kikkas.

23. veebruaril 1949. a. loodi Saru-Sakurgi piirkonda Nõukogude Armee nimeline kolhoos. Esimeheks oli Julius Kond.

30. märtsil 1949. a. asutati Singa, Ahelo, Kerahansu, Jaanimäe piirkonda Koidula nimeline kolhoos. Esimees oli Kalju Sarapuu.

16. aprillil 1949. a. loodi Koemetsa ja Aruküla talude baasil kolhoos Kotkase nimeline kolhoos. Esimeheks valiti Jaan Mikkal.

2. aprillil 1949. a. asutati Tiitsale Kalevi kolhoos. Esimeheks oli Eduard Pettai.

Samal päeval asutati Korva, Tämbelse jt. talude baasil kolhoos Koit, mille esimees oli Alfons Paas.

16. aprillil 1949. a. loodi Karisööti kolhoos Kevade. Esimeheks valiti Jaan Piigli.

Mõnistes mõisa piirkonnas asutati 30. märtsil 1949. a. kolhoos Sangar. Esimene esimees oli Richard Koemets.

Viimasena loodi kolhoos Vastse- Roosa 21. aprillil 1949. a. See kandis nime Borodino kolhoos. Esimeheks oli Jaan Kikkas. Veel loodi siia piirkonda Vabala kolhoos, mis hiljem liideti Jakobsoni kolhoosiga Krabi piirkonnas.

1950. aasta alguseks oli moodustatud Mõniste külanõukogus 4, Saru külanõukogus 3 ja Vastse-Roosa külanõukogus 2 kolhoosi.

Järgmiste liitmiste tulemusena jäi Mõniste piirkonda alles 4 suuremat kolhoosi: Tiitsale Kalevi kolhoos, Kuutsile Molotovi nim. kolhoos, Sarru Nõukogude Armee kolhoos ja Vastse- Roosa Borodino kolhoos.

Kolhooside varadeks olid taludelt äravõetud maa, loomad: hobused, veised, sead, lambad jne. Loomad paigutati kokku suuremate talude lautadesse ja tallidesse.

Ka hobupõlluharimisriistad võeti talude käest ära ja neid hakati kasutama ühispõldude harimiseks. Töötajateks olid endised taluperemehed ja perenaised ning nende perede lapsed. Enamus kohalikke inimesi olid sunnitud kolhoosidesse ühinema. Sellest pääsesid ainult need, kes töötasid Saru lauatehases, 1948.a. loodud Saru ja Mõniste metskondades või siinkandis tegutsevates väiksemates ettevõtetes nagu Mõniste meierei, raudtee, väiksemad artellid jne.

Esimesed kolhoosiaastad olid rasked ja vaevarikkad. Mõnistest olid küüditatud paljud heal järjel olnud korralikud talupered. Ei olnud vastavate oskustega spetsialiste: agronoome, zootehnikuid jne. Inimestel puudusid sellisel moel tehtava ühistöö kogemused. Nappis loomasööta. Mahukate töödega nagu heinategu, viljakoristus, põldude harimine jne. tuldi vaevalt toime. Masinatöid tegid Varstu Masina- Traktorijaamast tellitud traktorid. Nende tasu oli väga kõrge, kuid tööviljakus madal. Seetõttu oli kolhoosnike töötasu normipäevade eest imeväike ja paljud inimesed elasid väga vaeselt.

Paljud inimesed otsisid võimalust, et maalt lahkuda. Maha jäeti kodud ning püüti leida elukoht linnades, kus saadi teenida rahapalka ja kiiremini normaalsele elujärjele jõuda.

Kauaaegne Pärnu õpetaja, Mõniste Kooli vilistlane Ellen Lumi (snd. Rebane) Pulli talust on kolhoosiaega kirjeldanud järgmiselt: “ Kolhoosi astusime 1948. a. sügisel. Kolhoosi nimeks sai V.I. Molotovi nimeline kolhoos. Polnud enam võimalik teisiti elada, normid aeti nii suureks, et neid ei olnud kuidagi võimalik täita.... Elu kolhoosis läks iga päevaga keerulisemaks. Kõik võeti käest ära: loomad, maa, masinad, tööriistad. Aga aasta töötasuks anti ainult 2 kotti õunu küüditatute aiast ja mingeid teri ka koti põhjas. Meie, koolilapsed, käisime igal sügisel kolhoosis töö kartuleid võtmas ja juurikaid koristamas. Ei olnud meil säärikuid jalga ega kindaid kätte panna. Tihti oli töö ajal maa külmetanud või hirmus porine. Töötamine oli meile väga kurnav. .... Ka käisime 1951. a. või 1952. a. kevadel kolhoosi loomadele „vitamiine varumas“. Kui loomad olid näljast juba pikali jäänud, siis saadeti koolilapsed männikusse noori võrseid korjama. Nende korjamisest olen osa võtnud, aga söötmist näinud ei ole.

Hoolimata raskustest suudeti kõigil hing sees hoida. Isa sõitis 1951. a. 1. mail Mõnistest minema. Ta lasi ennast suunata tööle Hellamaa turbarappa. Kolhoosil oli kohustuslik sinna üks mees suveks anda. Ainult, et isa sai ajutise väljakirjutuse asemele „kogemata“ alalise väljakirjutuse. (Hiljem ütles isa, et ta oli kirjutust tegema minnes väikese viina kaasa võtnud). Isa otsis võimalust oma perekonna elus hoidmiseks ja enam Mõnistesse oma isatallu elama tagasi ei tulnud“.

Selliseid lugusid võib rääkida iga tolleaegne kolhoosipere liige.

1950. aastate keskel saadi valitsuses aru, et sellisel moel maaelu korraldamine viib kogu rahva elujärje järjest viletsamaks. Põllumajanduse jaluleaitamiseks kavandati pikaajaline riiklik programm. Selle kohaselt alustati kehvade kolhooside liitmist riiklikeks suurmajanditeks - sovhoosideks ja masina-traktorijaamade kaotamist.

..... **11. jaanuaril 1958. a. ühendati Mõniste sovhoosiks Borodino, Kalevi, Molotovi-nimeline ja Nõukogude Armee kolhoos.** Majandi keskus asus esimestel aastatel Kuutsil, endise vaestemaja ruumides. Sovhoosi direktorina asus tööle Tartumaalt Nõgiaru sovhoosist siia suunatud Meinhard Kuld. Ta oli põllumajandusliku haridusega, tegus ja uuendusi pooldav direktor.

Mõne aastaga suutis ta nelja kolhoosi rahva liita ühiseks pereks ja inimesed spetsialistide abiga tööle rakendada. Meinhard Kuld oli majandi eesotsa 21 aastat, kuni 1979. aastani.

Meinhard Kulla tööd tunnustati mitmete riiklike autasudega ja teenelise põllumajandustöötaja aunimetuse omistamisega.

Sovhoosi algusaastad ei olnud väga roosilised, sest kogu töö nii lautades kui põldudel toimus enamasti käsitsi. Põllutööliste tööpäevad olid algusaastatel väga pikad - 10 tunnised. Sügiseti oli üks raskemaid töid viljakuivatamine, sest see nõudis väga rasket kätetööd, et saak korralikult salve saaks.

Inimestes tekitas usku igas kuus kättesaadav rahapalk. See aitas mingilgi moel elujärge parandada ja motiveeris inimesi tulemuslikult töötama.

Riigi toel alustati ehitustegevust. Sovhoosi keskus viidi üle Mõnistesse, kus pargi servale kerkisid esimesed kahekorruselised elamud ja kontorihoone.

Igasse osakonda ehitati uued karjalaudad - Kallastele, Kuremäele, Tundule ja Kuutsile. Nendes lautades oli juba masinlüps, kuid piim tuli lüpsjatel kannudega jahutusruumi tassida. 1960. aastate teisel poolel valmis Kuremäele esimene torusselüpsiga laut. Sovhoosi lõpuaastail ehitati Mõnistesse uus lüpsi laut 300 lehmale, kus enamus töid olid mehhaniseeritud.

Aastate jooksul oli majandis tööl palju tublisid lüpsjaid ning nende kõikide töö väärib suurt tänu. Veisekasvatuse tähtis haru oli vasika- ja noorkarjakasvatus. Esirinnas oli alati vasikatalitaja Hilli Käärmann, kelle tööd pärjati Austuse märgi, Tööpunalipu, Oktoobrirevolutsiooni ja Lenini ordenitega Tema järel võib nimetada Anni Torni, Neidi Vinki jmt.

Aastatega tõusis veisekasvatuse kõrvale teiseks tähtsaks haruks seakasvatus. Mõnistesse ehitati laudad emistele ja põrsastele, Kallastele nuumsigade laudad. Nendes lautades oli tööd juba mehhaniseeritud ja olemas söödaköögid. Seatalitajatest olid tublimad Agnia Pärnamets, Senta Eelsoo, Aimi Pärnasalu, Milla Paas, Osvald Liiv, Valve Saareots, Arnold Vares jpt. Loomakasvatavate vastutusriikast tööd on aastate jooksul juhtinud peazootehnikud Ilmar Mändmets, Eino Viskus, Agu Sild, Liidia Janson, Heino Hanimägi, Antonina Schneider jt.

Ait-kuivatiks ehitati ümber Alska kõrts Sarus. Peagi tekkis vajadus välja ehitada Kallastele ajakohane viljahoidla-veski.

Põllukultuuride kasvatamisel saadi aasta-aastalt kõrgemaid saake: teraviljasaak küündis 26-27 ts/ha, kõrgeim kartulisaak saadi 1970. a. üle 190 ts/ha ja põldheina saagikus küündis 40-44 ts/ha.

Peaagronoomidena olid oma kohal Leida Mändmets, Jüri Erikson, Madis Teorein ja Aivo Pöder, keda toetasid nõu ja jõuga töögruppide juhid-agronoomid Leonhard Lüüs, Liidia Parts jmt. Mehhanisaatoritena olid alati tublimate seas Ants Liiv, Valdeko Udsu, Arved Raudoja, Heino Pehlak, Valter Pau, Taimo Troska ja viimastel aastatel Vello Troska, Lembit Parts jmt.

Mõniste sovhoos oli tuntud ratsionaliseerijate tegevuse poolest. Mehi ergutasid loominguliselt mõtlema direktor Meinhard Kuld ja peainsener Arvi Raja. Ratsionaliseerijate nn. tiimi liikmeteks olid Erdel Hiiesalu, Haljend Rebane, Erich Lätt, Heino Haller ja paljud teised nutikad mehed, kelle abiga muudeti mitmedki tööd põllul, farmides ja muudes kohtades palju kergemaks.

Meinhard Kulla järel oli majandi direktoriks 6 aastat Arno Sild. Tema käe all oli majand väga edukas nii üleliidulises kui ka üleriigilises sotsialistlikus võistluses.

Sovhoos saavutas esikoha nii taime- kui ka loomakasvatases. Majandile anti üle rändpunalipp ja kopsakas rahaline preemia.

Majandi rahaasjadel hoidsid valvsalt silma peal pearaamatupidajad Grete Pillai, Heino Trahv, Külliki Sarapuu ja Aime Schvarts. Nende käe all töötas terve raamatupidajate vägi alates osakondadest kuni peakontorini välja.

Ka majandi töötajate elujärg muutus paremaks iga aastaga. Töötajatel oli võimalik käia oma tervist kosutamas sanatooriumides. Paljud kasutasid võimalust käia reisimas mööda NSV Liitu. Keskusesse ehitati mitu uut mugavustega elumaja, kuhu noored pered said korterid. Spetsialistide tarvis ehitati sovhoosi ajal kokku 6 ühepere elamut.

Mõnistes oli väga hea sovhoosi söökla, kus valmistatud toite hindasid väga maitstvateks nii oma töötajad kui külalised. Vägesid juhatas energiline Laine Teppo.

Saru endises koolimajas asus Mõniste Sovhoosi Lastepäevakodu, kuhu lapsevanemad said lapsed hoida viia, sest ammuks siis tulid pikad lapsehoolduspühkused ja emapalgad.

järgneb lk. 7.....

..... Mõniste sovhoosis suhtuti väga toetavalt oma kooli. Töötajate lapsed said juba 1970.-aastatest tasuta koolilõunat. Majandi bussiga sõitsid lapsed kooli ja koju, võistlustele ja ekskursioonidele.

Sovhoosi bussijuhtidena olid aastate jooksul ametis Vello Kuldre, Väino Meho, Eino Raja ja lühemat aega mitmed teisedki mehed. Kui oli mingi remondiprobleem, aitasid koolidirektori hädast välja sovhoosi ehitusmehed, elektrikud või autojuhid.

Laste panus oli igal kevadel mõni päev kartulipanekul osalemine ja sügisel kartulivõtmine. Suviti tehti tööd koos vanematega kas põllul, laudas või mujal. Oli täiesti tavaline, et traktoristi poeg oskas põldu künda ja kombaineri poeg vilja koristada. Töökasvatus oli elu loomulik osa.

1970. aastatel hakati suvevaheaegadeks moodustama töö- ja puhkelaagri rühma, kus laste põhitöoks oli sööda-juurviljapõldude harimine. Laste järele valvasid kasvatajad- õpetajad. Selle rühma populaarsuse taga seisis aga tolleaegne ökonomist Maigi Teorein, kelle pedagoogiline vaist suutis ka kõige suurema venivillemi tööle panna. Lapsi köitis eelkõige aga igaks lõunaks pakutav lõuna, õhtupoolikuti ujuma sõitmised ja ühised tegevused ning lõpetuseks ekskursioon. Kõige tähtsam oli aga see, et töö eest maksti korralikku tasu. Omateenitud raha eest oli hea võimalus endale mingi meelepärane asi muretseda.

Mõniste sovhoosi viimane direktor oli kodukandi mees Arvo Mõttus. Tema majandijuhi aeg kestis 1985. a. aprillikuust 1994. a. maikuuni.

Elu läks tema töö algusaastatel edasi plaanipäraselt.

Kui hakkasid puhuma iseseisvustuleed, algasid üleriiklikult suured ümberkorraldused. Pärast taasiseseisvuse väljakuulutamist ei vajatud enam endises mahus toodetud põllumajandustoodangut: piima, liha, kartuleid, teravilja.

Mõnistes hakkas asju ja elu korraldama Mõniste vallavalitsus. 1992. a. moodustati vallas reformikomisjonid ja majandi varad läksid jagamisele.

19. märtsil 1993. a. toimus 235 inimese osalusel üldkoosolek, kus otsustati majand reorganiseerida ja kinnitati reformikava. Mõniste sovhoosi varad erastas AS Borodino Kolhoos, mis kannab praegu nime OÜ Lõunapiim.

Inimestele jagati ära 52 traktorit, 50 autot, 8 teraviljakombaini ja palju muid masinaid ja seadmeid. Nende omanikeks said õigusvastaselt võõrandatud vara omanikud ja majandi töötajad.

Mõniste rahvas alustas talude rajamist suure hooga. Kuna aga riigi põllumajanduspoliitika oli nõrk ja väiketootjad ei suutnud talupidamisega ennast ära elatada, on praeguseks alles jäänud suurtootjad, keda on Mõniste mail alla 10.

Tunnustada tuleb Meelis Mõttust, kes on järjepidevalt oma rida ajanud, läbi käinud tulest ja veest, kuid ikka Mõniste rahvale tööd andnud.

Käesolev artikkel on kirjutatud Antonina Pettailt, Arvo Mõttuselt ja muuseumis ning koolis talletatud materjalide põhjal.

Ülevaate koostasid Aili Paeglis ja Hele Tulviste

Mõniste Kool kutsub osalema valla 630. aastapäevale pühendatud konkursil

Kutsume kõiki jäädvustama Mõniste valda ajavahemikus mai - september 2016.

Konkursi tingimused:

- Tee foto või fotoseeria enda jaoks olulisest kohast või objektist Mõniste valla territooriumil.
- Lisa igale fotole pildistamise aeg, koht ning selgitus (1500 tähemärki), miks on fotol kujutatud Teie jaoks tähelepanuväärne või oluline. Selgitus võib ka luuleridadena olla.
- Kokkuvõtted tehakse erinevates vanusegruppides.

Tööd esitamistähtaeg 1. oktoober 2016. Tööd saata kool@kuutsi.edu.ee (foto ja tekst eraldi failina). Lisainfo samal aadressil või tel 53023650.

Kõigi osalejate tööd avaldatakse. Parimad fotod koos kohalooga saavad autasustatud! Jäädvustagem Mõniste valda selle 630. aastapäeval! Kogutud materjalid säilitatakse killuna Mõniste valla ajaloost.

**PLOOMIPUUDE
SUGUVÕSA 11. KOKKUTULEK**

toimub 02.07.2016 Singal,
Mõniste vallas Võrumaal.

Info ja registreerimine Helbe Rebane
tel. 5160777 või e-post helbekas@hotmail.com

*Mõniste Kooli
kevadkontsert*

MEHKAMAA

ÖÖBIK

*laupäeval, 21. mail
algusega kell 14.00
Mõniste Rahvamajas*

BUSS KONTSERDILE: 12:50 Vastse-Roosa – 12:55 Hüti –
13:00 Mõniste bussijaam – 13:05 Parmupalu –
13:10 Andruse – 13:15 Saru küla – 13:20 Saru LT –
13:25 Mehka – 13:30 Kuutsi

Kontserdi lõpus viib buss kõik soovijad koju.

Enne Mehkamaa Ööbiku kontserti toimub väike arutelu
kõigile huvilistele seoses loodava huvikooliga.
Arutelu algab kell 13.00. Kõik huvilised on oodatud - nii lähedalt kui kaugemalt!

Veera Liiva
14.09.1930 - 05.05.2016